

VÁROSI KÖRNYEZET ÉS TERVEZÉSI PROGRAM RÁKOS-PATAK ZUGLÓBAN

CONTEXT AND PROGRAMME THE RÁKOS CREEK IN ZUGLÓ

SZERZŐ/BY:
HAVADI ERIK, SZABÓ ÁRPÁD

A PÁLYÁZAT HÁTTERE ÉS ÁLTALÁNOS CÉLJAI

2012-ben új megközelítés alapján kezdődött meg a Rákos-patak területi sávjának komplex városépítészeti/urbanisztikai tervezése. A Budapest Főváros Önkormányzata Főépítési Irodájának irányításával zajló Rákos-patak menti önkormányzatok együttműködése mellett egy új stratégiai tervezési folyamat kezdődött el a kerületben azzal a céllal, hogy a patak komplex rehabilitációjára dolgozzon ki megoldásokat a kerület határain belül eső teljes szakaszra.

Az European pályázat, azzal hogy ötleteket gyűjt arra, hogyan fejleszthető a sáv zöldfelületi rendszere, jól illeszkedik ebbe a stratégiába. A zöldfelület fejlesztésének célja, hogy integrálja a meglévő és új szabadidős tevékenységeket és felvázoljon egy olyan folyamatot, ahol a közterületek megújításával indítható el a városi szövet rehabilitációja a kerületen belül. A pályázati koncepcióknak figyelembe kellett venniük a terület jövőbeni fejlesztéseinek bizonytalanságait is, miközben a Rákos-patak sávjának egy olyan átértékelését kellett végiggondolni, amely magas minőségű közterületi rendszert eredményez. Ezek a tervek a későbbiekben referenciaként is szolgálhat-

nak hasonló jellegű fejlesztésekhez mind Zuglóban, mind a patak teljes hosszán.

A Rákos-patak a Duna magyarországi szakaszának egyik leghosszabb bal parti mellékvíze. Az átlagban 1-3 méter széles patak a Gödöllői-domb-ságban, Szada határában ered. Gödöllő városában az egyik mellékágával, a Fiók- Rákos-patakkal ömlik össze. Isaszegen és Pécelen áthaladva lép be Budapest területére a XVII. kerületben. Rákosmentét elhagyva Kőbányán, Zuglón, és Angyalföldön át ömlik végül a Dagály Gyógyfürdő északi vége mellett a Dunába. Zugló teljes területét haránt irányban 5,4 km (Rákosrendezővel együtt kb. 6 km) hosszon szeli át.

A patak fontos szerepet játszott a Budapesti régióban lévő települések fejlődésében a XIII. századtól kezdődően. A XVIII. és XIX. század folyamán a patakot folyamatosan átalakították a város fejlődése és iparosodása miatt. A medrét szabályozták és a városszövetben betöltött szerepe lassan a mai állapotra degradálódott; egy vízgazdálkodási infrastruktúrává vált, mely akadályt képez az őt kikerülni igyekvő városban.

A patak mentén megtalálható városszövet nagymértékben töredezett. Ez annak az eredménye, hogy a XX. század

második felében idetelepült ipari funkciók mára elhagyták a területet. A folyamat nagy károkat okozott: az alulhasznosított területek mennyisége jelentősen megnőtt, és ezzel párhuzamosan kialakult az infrastrukturális és városi kapcsolatok hiánya is. Az elmúlt évek kedvezőtlen gazdasági jelenségei a még folyamatban lévő beruházásokat is lelassították, és így egyes területek több-rétű gazdasági, társadalmi és városszerkezeti problémák forrásává váltak.

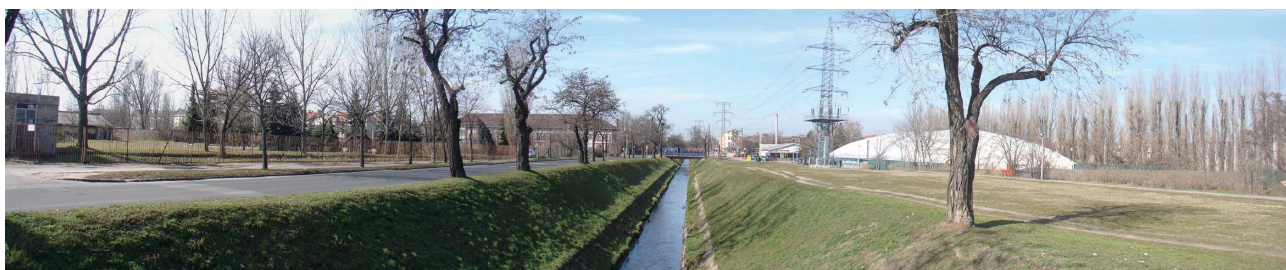
AZ ALKALMAZKODÓ VÁROS TÉMÁJA

Az elmúlt években a szuburbanizáció folyamatainak eredményeképpen a kerület elvesztette a lakosságának jelentős részét. Az elsődleges ok, amiért az emberek a külvárosokba és az agglomerációba költöznek, a természeti környezet közelségének igénye. Ebben a kontextusban, egy a városban meglévő, de alulértékelt természeti elem rehabilitációja döntő jelentőségű lehet a romboló folyamat megállításában. A terület transzformációja során azonban ennek a dinamikus elemnek is alkalmazkodnia kell a környező közösségek sokszínű igényeihez. A patak és az azt körülvevő városi sáv különböző karakterű városi területeket,

**1.a, 1.b, 1.c kép/
pict.:** A pályázat
három kijelölt
beavatkozási területe
/ The three designated
project sites of the
competition

BACKGROUND AND GENERAL AIMS OF THE COMPETITION

In 2012 a completely new approach was adapted for dealing with the urbanistic problems of the territorial strip of the Rákos creek in Zugló. Parallel to the municipal cooperation of the districts along the creek with the guidance of the chief architect's office of Budapest a new strategic planning process has started in the district with the aim to develop a scheme for the complex rehabilitation of the creek on the entire length within the limits of the district boundaries.

The European competition fits into this strategy with the goal to collect ideas on how to develop a green surface system that would incorporate existing and new spaces of leisure activities, and

outline a process where public space renewal could be a tool for initiating a renewal of the urban fabric within the district. The concepts were expected to take into consideration the uncertainty of the future of specific project areas while also provide a complex re-evaluation of the Rákos-creek area, resulting in a new high quality public space system. Such proposals could eventually form a reference for further development strategies not only for Zugló but along whole length of the creek.

Rákos creek is the longest left side tributary of the river Danube in the country. On average it has a width of 1-3 meters and it originates on the outskirts of Szada in the Gödöllő Hills. In Gödöllő it joins one smaller tributary and after

Isaszeg and Pécel it enters the administrative area of Budapest in the 17th district. Leaving Rákosmente (name for the 17th district) it crosses Kőbánya (10th district), Zugló and Angyalföld (13th district) where it falls into the Danube. The creek runs through Zugló for 5,4 km long (with Rákosrendező railway yard - where it runs underground - its total length is 6 km).

The creek had played a vital role in the development of urban settlements in the region of Budapest from as early as the 13th century. Throughout the 18th and 19th century the creek had been transformed due to the fast urbanization and industrialisation of the city. Its watercourse had been regulated and its role in urban development had slowly degraded into its current state

funkciókat és eltérő intenzitású térhasználatokat köt össze. Az elsődlegesen lakófunkciójú helyszíneken, melyek magas presztízsű szabadonálló családi házakból és a Füredi úti lakótelep házaiból állnak, a probléma részben a kapcsolatok és közösségi funkciók hiányából és az épületek közötti közterületek rendezetlenségéből fakad. A feladat az, hogy olyan funkcionális sokszínűséggel rendelkező területsávot alakítsunk ki, amely a környező üres és már beépített telkeket is integrálja, de figyelembe veszi a telkek nagyobb városi szövetben betöltött szerepét és bizonytalansági tényezőit is.

Az egyes területek szerepét meghatározó városi környezet jövője nyitott. Ebből adódóan a válaszoknak is befogadónak kell lennie mind a program, mind az innováció tekintetében. A feladat nem csupán egy új közterület-tervezési feladat, hanem a terület közhasználatú tereinek olyan típusú újraprogramozása, amely figyelembe veszi a környező lakosság folyamatosan változó igényeit is. Az egyes stratégiai válaszoknak az kell

legyen a fő kérdésfeltevése, hogy hogyan tudunk az időbeliség figyelembevételével a bizonytalan helyzetekre reagálni.

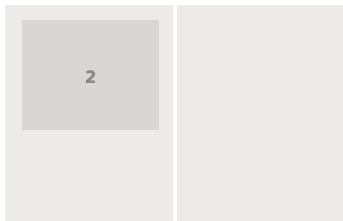
BEAVATKOZÁSI TERÜLETEK / A TÖBBLÉPTÉKŰ STRATÉGIA FONTOSÁGA

A pályázatra kijelölt terület három részterületből áll, melyek a beavatkozási terület (project site) nevet, míg a közöttük megtalálható összekötő zónák a stratégiai beavatkozási terület (strategic intervention site) elnevezést kapták. A beavatkozási területek olyan pontok a patak mentén, melyeken egyrésztől fizikailag lehetséges a transzformáció, másrésztől pedig a környezetük komplexitása miatt karakteres városi szituációkat jelenítenek meg. A patakpart új víziója azonban figyelembe kell, hogy vegye a patak teljes hosszát és egy olyan stratégiát kell ennek részeként megalkotni, amely fejlődést generál, a helyi viszonyokra is alkalmazható rendszert hoz létre és a valós

beavatkozások keretévé is válik. Egy ilyen többszintű stratégia nemcsak a terület fizikai kiterjedése miatt, hanem a komplexitása és a sokszínűsége miatt is fontos.

A kijelölt beavatkozási területek a következők:

1. „Határok átlépése” (crossing boundaries)
A beavatkozási terület a vizsgálati terület észak-nyugati végén található és határvonalat képez a XIII. és a XIV. kerület között. Átnyúlik az M3 autópályára felüljárója és a Rákosrendező vasútállomás vasúti sínei felett. A kitűzött beavatkozás ezen a helyszínen kell, hogy foglalkozzon a töredezett közterületek összekötésével, de közben olyan városi alközpontot is létre kell hoznia, mely kapcsolódni tud a Rákosrendező területének későbbi fejlesztéséhez.
2. „Kapcsolat az új városi tengellyel” (linking to the new civic axis)
A kijelölt helyszín összeköti a 'Lantos' sporttelepet a patakparttal és egybeesik a jelenleg is fejlesztés alatt álló

2. kép/pict.:
A beavatkozási területek és a stratégiai beavatkozási területek Zugló városzövetében /

The project sites and the strategic intervention sites in the urban tissue of Zugló

- a mere hydrological infrastructure
- that represents a geographical obstacle the city tries to overcome.

The urban fabric along the creek is considerably diversified. It is the result of the elimination of the industrial functions founded in the second part of the 20th century. The process caused damages and resulted in the growing magnitude of underused areas and led to a lack of infrastructural and urban connections. The unfavourable economic conditions of recent years slowed even ongoing investments down, so specific areas became the roots of multi-layered economic, social and urban problems.

THE THEME OF ADAPTABLE CITY

In recent years as a result of the ongoing processes of suburbanization the district has lost a significant part of its population. The main reason for people moving out to the suburbs and agglomeration seems to be the promise of living closer to nature. In this context rehabilitating an existing but undervalued natural element within the city could be a decisive move to stop the devastating process. However, it is clear that through its transformation, this dynamic urban element has to adapt to the various needs of the surrounding community. The creek and its surrounding urban strip connects areas of different characters, and functions, but also of different levels of utilization. On predominantly residential locations consisting of high quality detached family houses and large housing estates on Füredi road, the problem emerges from the lack of connectivity and public functions and the lack of definition of

the existing public spaces that lie in-between the buildings. The task is to develop a strip of land - an area with great diversity - including empty and built-in plots taking into consideration the great level of uncertainty of these individual sites in the future development of the wider area.

The context defining the roles in the development has an open future. Therefore the answers will have to be open also on the level of programme and intervention. The task is not merely a question of new urban space design, but rather an issue of reprogramming public spaces in relation to the continuously changing needs of the surrounding population. It will be the main question of any urban strategy how to react on uncertain conditions incorporating the scale of time.

INTERVENTION SITES / RELEVANCE OF A MULTISCALE STRATEGY (3 LEVELS OF THE CONCEPT)

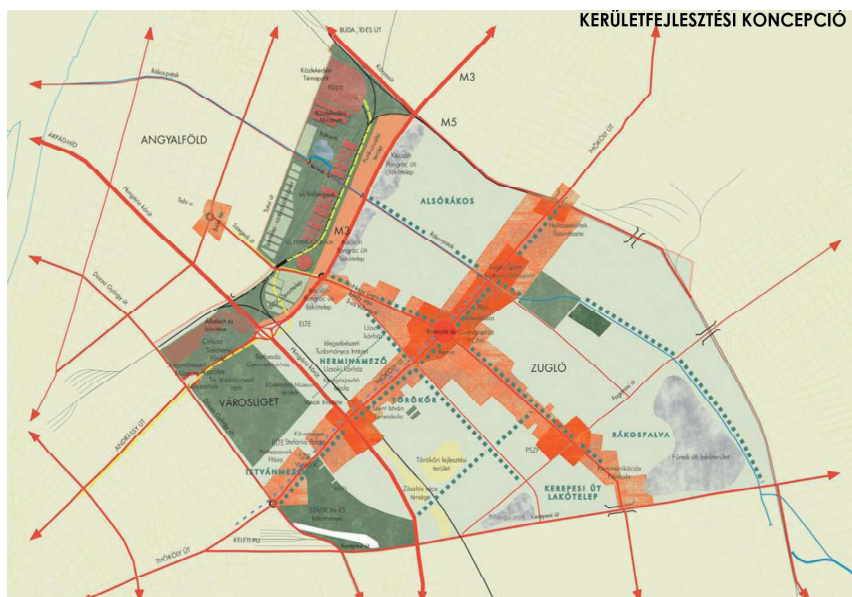
The actual site assigned for the design competition consisted of three locations called project sites and the connecting zones between them called strategic intervention sites. The project sites are such points within the system - along the creek side that, first of all, have physical potential for interventions and secondly, due to the complexity of their surroundings they represent characteristic urban situations. The new vision of the creek side should, however, consider the whole length of the creek and draw up a strategy that generates development, outlines a system that could be adapted to local conditions and could serve as a framework for the actual

interventions. Such a multilevel urban strategy is not only necessary because of the physical extent of the site but because of its complexity and diversity.

The allocated project sites are:

1. "crossing boundaries"
The project site is located at the north-western end of the study site that serves as a boundary between the 13th and 14th district. It stretches beyond the overpass of the M3 motorway and Rákosrendező railway. The envisaged intervention at this location would address the problem of connecting the fragmented public spaces while providing a local urban centre that could connect to the future developments in 'Rákosrendező'.
2. "linking to the new civic axis"
The assigned location, that connects the 'Lantos' Sports Field with the creek, aligns with the currently regenerating cultural/civic axis of the local city centre starting at Bosnyák Square. With the ongoing upgrade of the existing public functionality of the area, there is a need for strengthening the public transport connections and redevelop the public spaces with the integration of both public and private investments.
3. "new potentials"
Reprogramming and infrastructural interventions are also necessary at the section of 'Gvadányi utca' between 'Fogarasi út' and 'Füredi utca'. The 'public parks' surrounding the housing estates to the South have become cut away from the public space around Rákos-patak by 'Csertő utca' due to its heavy traffic and a local trolley-bus line. The same condition applies to the northern part where multifunctional,

kulturális-városi tengellyel, mely egészen a Bosnyák térig tart. A köztéri funkciók folyamatban levő felértékelésén túl szükség van a tömegközlekedési kapcsolatok és a városi közterek rendszerének javítására mind a magán-, mind a közösségi beruházások integrálásával.

3. „Új lehetőségek” (new potentials)

Mind funkcionális, mind infrastrukturális beavatkozások szükségesek a Gvadányi utca Fogarasi út és Füredi utca közé eső szakaszán. A lakótelepeket körülölelő „közparkokat” a terület déli oldalán található Csertői utca – az erős forgalmával és trolibusz közlekedésével - teljesen elhatárolja a Rákospatak körül található közterületektől. Hasonló a szituáció az északi oldalon is, ahol a területhasználát többfunkciós: megtalálhatók itt könnyűipari létesítmények és irodák is, de ezek egyáltalán nem kommunikálnak az előttük lévő közterületekkel. A közterületek használatát publikus és magáncélú parkolóhelyek is zavarják.

A BEAVATKOZÁSI PROGRAM

A Rákospatak olyan fejlesztési lehetőségeket tesz lehetővé a városban belül, melyek fontos szerepet játszhatnak az ökoturisztikai folyosó, a szabadidőpark, a kerékpáros útvonal és a közösségi-kulturális tengely megvalósításában. A patak integrált újjáélesztéséhez és azoknak az elemeknek a megvalósításához, amelyek

fejlesztéseket generálnak, átfogó fejlesztési tervre van szükség, mely meghatározza a fejlesztés egyes elemeit külön-külön, de az egymáshoz való viszonyukban is. Ilyen elemek lehetnek:

- Infrastrukturális fejlesztések (beleértve a kerékpáros útvonal fejlesztését, egyes közművek felújítását, új hidak építését, felüljárók és védművek építését és új parkolóhelyek elhelyezését),
- Vízgazdálkodáshoz kapcsolódó fejlesztések (meder növelése, a természetes patakmeder visszaállítása, szükséges új mérnöki építmények elhelyezése),
- A zöldfelület fejlesztése, zöld folyosó (zöldfelületi kapcsolatok, a biodiverzitás növelése, új ökoszisztémák létrehozása),
- Szórakozási, közösségi és egyéb szolgáltató funkciók (játsszótérek, közösségi kertek, sporteszközök, egyéb szolgáltató funkciók),
- Kulturális, szabadidős és oktatási fejlesztések a patak környezetében,
- A meglévő szövetbe integrált lakófunkciók és egyéb lakáscélú bérlemények fejlesztése azzal a céllal, hogy felértékeljék a meglévő lakókörnyezetet: tömb- és városszövet rehabilitáció.

LÉPTÉKEK ÉS ESZKÖZÖK

Az új stratégiáknak több szinten is meg kell felelniük az elvárásoknak. Mindezek előtt választ kell adniuk az ciklus tematikájának kérdésfelvetésére, de a

helyi önkormányzat igényeire és a helyszín adottságaira is. A koncepcióknak új eszköztárat kell létrehozniuk és definiálniuk kell a beavatkozásokat több különböző léptékben is. Mindenekelőtt olyan regionális kontextusba illeszkedő elvet kell megfogalmazniuk, amely a patak kerület határain belül lévő teljes hosszára tekintettel van és egy zöldfelületorientált tájépítészeti koncepciót határoz meg. Emellett olyan funkcionális programra épülő kerettervet is meg kell fogalmazni, mely a meglévő funkciókat figyelembe veszi, de új lehetőségeket is felkínál, elsősorban az alulról szervezett programok (helyi kulturális és szociális rendezvények, civil szervezetek eseményei) integrálásával. A komplex elvárások miatt egy olyan eszköztár meghatározása szükséges, mely a különböző helyek lehetséges beavatkozásait számba veszi. Ez nem csak tervezési módszertanként kaphat szerepet, de hozzájárulhat a projekt kommunikációján keresztül a terület identitásának létrehozásához is.

Végeredményben minden javasolt koncepciónak választ kell adnia arra az alapvető kérdésre, hogy hogyan lehet egy ökológikus és infrastrukturális rehabilitációs projekt fenntartható. A cél az, hogy olyan új közfunkciókat helyezünk el a meglévő szövetbe, mely további fejlesztések motorjává válhat. Olyan javaslatokat keresünk, melyek képesek alkalmazkodni a különböző feltételekhez és ez által meg tudják fordítani a város - mint élő organizmus - leépülésének folyamatát. ©

3. kép/pict.:

A kerület városfejlesztési koncepciója 2005-ből: a Rákos-patak mint zöld összekötő elem / Urban development concept of the district from 2005, Rákos-creek as a green connecting element

4. kép/pict.:

Rákos patak a Paskál városrésznél / Rákos-creek at the Paskál area

predominantly light industrial and office developments are located without any connection to the available public space in front. The public space around the creek is cluttered with public and private parking.

- Recreational, community and other service functions (playgrounds, community gardens, sport facilities, other service functions),
- Cultural, leisure and educational developments along the environment of the creek,
- Residential and other rental functions with the purpose of upgrading the existing residential environment integrated into the urban tissue: block (and urban tissue) renewal.

points is necessary. It would function not only as a design methodology but also part of a system of communication that helps defining identity.

PROGRAMMATIC FRAMEWORK:

Rákos-creek offers significant development possibilities within the city that could play an important role in the establishment of an eco-touristic corridor, a recreational area, a bicycle road and the cultural-community axis. For the integrated revitalisation of the creek and for the implementation of the elements generating development in the urban tissue a comprehensive development concept is necessary which defines the elements separately but also in relation to each other. Such elements are:

- Infrastructural development (including the development of the bicycle road, the renewal of specific public utilities, building new bridges, overpasses and embankments, locating new parking places),
- Development of water management (water-course enlargement, reconstruction of the natural water course, building new engineering structures),
- Green surface development, green corridor (green surface connections, increasing biodiversity value, creating new ecosystems etc.),

SCALES AND TOOLS:

The new strategies have to fulfil requirements on various levels. They need to address the overall theme, the goals of the municipality and the actual conditions of the site. The concepts have to implement a new toolset and define actions on various interdependent scales. First of all a general concept considering the regional context has to be drawn up that incorporates the whole length of the creek within the district's boundary and devise a green landscape oriented plan. However, a programmatic framework plan also needs to be established that considers existing functions, and offers new possibilities mainly with bottom-up activation: locally organized cultural and social programs, events of civil organizations. Due to the complex requirements the introduction of a toolkit for potential interventions at various

Eventually every new concept has to address the basic question of how an ecological and infrastructural rehabilitation project could be sustainable. The ultimate goal remains to introduce public function to the existing context that could serve as a motor for further development. Proposals are sought for models that are adaptable to various conditions for reversing the processes of the degradation of the city as a viable living environment.

